ведуться на належному рівні облік і аналіз, не вивчаються ринки і канали збуту продукції, покупці. Через низькі ціни, несумлінність трейдерів, дебіторську заборгованість товаровиробник утрачає до 50% виручки. При такому стані на рівні підприємства особливу увагу варто приділити формуванню власних фінансових ресурсів. Необхідно стабілізувати і послідовно збільшувати статутні фонди як основу інвестування процесу виробництва, формування основних і оборотних засобів. З цією метою варто залучати акціонерний, позиковий, загальний капітал, бюджетні кошти. Фінансова стабілізація підприємств залежить від розміру прибутків і амортизації. Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств з врахуванням цих складових формування власних засобів і факторів, що впливають на них, повинен систематично контролюватися протягом року, розроблятися як фінансовий план підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агропромисловий комплекс України: Стан, тенденції та напрямки розвитку. Інформ. – аналіт. Зб. (вип. 5)/ За ред. П.Т. Саблука та ін. – К:ІАЕ УААН, -2002.-647с.

2. Толубяк В. Проблеми і перспективи фінансової децентралізації // Економіка України. – 2004.-№2.- с.22-27.

УДК 338.515:330.112.2

ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

***Г.Ю.Аніщенко**, асистент*
Уманський державний аграрний університет

Протягом тривалого періоду для сільського господарства України був характерний нестійкий, низький рівень прибутковості підприємств та неефективне використання всіх наявних ресурсів виробництва. Ці проблеми аграрної сфери набувають особливої актуальності в умовах глобалізації сучасної економіки. Питання сталого розвитку сільського господарства в цілому та окремих його галузей є центральним в забезпеченні продовольчої безпеки нашої держави.

Рівень забезпеченості факторами виробництва (земля, праця, капітал та підприємницька діяльність) впливає на формування прибутку. Серед них в сучасних умовах найбільшого значення набуває останній, адже саме підприємництво визначає діяльність управлінського апарату, організацію виробничих процесів. Відсутність адекватного сільськогосподарському виробництву підприємницького середовища негативно впливає на результати діяльності та зумовлює ще більше поглиблення кризи. Неможливість реалізації підприємницького інтересу стає гальмом на шляху подальшого розвитку аграрного підприємництва [6]. Тому без радикального переосмислення та дієвої зміни підприємницького середовища відродження справжнього господаря землі, а, отже, сільського господарства є неможливим. Особливе місце даного фактору формування прибутку серед інших обумовлено тим, що саме завдяки внеску підприємництва в організацію виробництва збільшується прибуток. Слід чітко розрізняти поняття економічний та підприємницький прибуток [5]. Останній може мати значні розміри і характеризуватися тимчасовістю та недовговічністю, щойно нове виробництво стає традиційним. В умовах конкурентного середовища потрібно постійне ознайомлення товаровиробників з досягненнями НТП та ринковою ситуацією, що спирається на такі фактори як інформація, час, ризик.

Саме ринок диктує умови діяльності, визначає напрямок виробничої спеціалізації підприємств, вимагає від них стійкості усіх галузей. Єдиною та незаперечною умовою для цього є ефективна діяльність. Цим можна пояснити той факт, що більша частка підприємств займається вирощуванням зернових, бо ця галузь одна з не багатьох, які є основним джерелом надходження коштів.

Сільськогосподарське виробництво здійснюється під впливом цілої системи зовнішніх умов і внутрішніх факторів, які в сукупності визначають його ефективність і динаміку розвитку. Досвід показує, що в аналогічних зовнішніх умовах, які характерні для більшості підприємств, є такі господарські одиниці, що працюють стабільно в режимі не тільки самоокупності, а й самофінансування [2]. В умовах жорсткої конкуренції у виграші буде той, хто

вироблятиме продукцію з меншими витратами та більш вищої якості (екологічно та генетично чистої). Серед головних проблем, з якими стикаються сільськогосподарські підприємства — це нестача оборотних фондів, їх неефективне використання, що спричиняють зростання витрат виробництва, роблять вироблену продукцію не тільки неконкурентоздатною, але і просто збитковою. Нестача оборотних запасів знову ж таки може бути наслідком як зовнішніх умов (диспаритет цін), так і внутрішніх факторів (низький рівень управління підприємством). Для цього в умовах глобальної конкуренції підприємства повинні постійно звіряти свій технологічний і організаційно-економічний стан з кращими аналогами. Усе в кінцевому підсумку не може не вплинути на кінцеві результати діяльності.

Для відродження аграрного сектору економіки, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств необхідне ефективне функціонування в умовах ринкової економіки, що означає здійснення виробничої діяльності із забезпеченням максимальної окупності засобів виробництва і вкладеного капіталу. Проте за роки реформування рівень виробництва продукції зменшився майже вдвічі, всі економічні показники значно погіршилися. Частка збиткових підприємств від їх загальної кількості по Україні у 2002р. становила 53,5%, що на 19,3п більше ніж у 2000р. Аналізуючи дані таблиці 1, можна простежити аналогічні тенденції.

Протягом дослідженого періоду по Черкаській області спостерігалось значне скорочення частки прибуткових підприємств від їх загальної кількості на 36,5п і в 2002р. цей показник становив 280 господарських одиниць або 50,1%. Рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств від всієї діяльності зменшився на 30,9п і показує збитковий рівень −3,9% у 2002р. проти 27,0% у 2000р. Такий вкрай незадовільний стан можна пояснити глибоким занепадом тваринництва в той час, коли єдиним джерелом покриття витрат виробництва є рослинництво, про що свідчить позитивне значення рентабельності по цій галузі, рівень якого теж має тенденцію до скорочення на 22,2п. Тобто неефективне ведення господарства призводить до погіршення економіч-

ної ситуації та неможливості відтворення витрачених ресурсів. Для подолання такого стану необхідна розробка дієвих заходів для виявлення та усунення впливу негативних факторів на формування доходів підприємств.

Таблиця 1

Основні економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області

Показники	2000 р.	2001 р.	2002 р.	Відхилення 2002 р. від 2000 р.
Кількість підприємств	634	595	559	-75
у тому числі прибуткових	549	408	280	-269
Частка прибуткових підприємств у загальній їх кількості, %	86,6	68,6	50,1	-36,5п
Чистий прибуток(збиток), млн.грн.	234,3	69,6	-40,8	-275,1
Чистий прибуток(збиток) в розрахунку на 1 підприємство, тис.грн.	369,6	117	-73	-442,6
Прибуток (збиток) від реалізації с.-г. продукції, млн. грн.	32	140,4	17,7	-14,3
у т.ч. галузі рослинництва	136,4	149,6	85,6	-50,8
тваринництва	-104,4	-9,2	-67,9	36,5
Прибуток (збиток) від реалізації с.-г. продукції в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн.	50,4	235,9	31,6	-18,8
Рівень рентабельності, %	27	7,3	-3,9	-30,9п
у т.ч. галузі рослинництва	41,4	37,8	19,2	-22,2п
тваринництва	-29,8	-2,9	-21,3	8,5п

З метою виявлення такого впливу було розглянуто сукупність сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області, які здійснювали господарську діяльність та подавали звітність за 2003р. Для дослідження кореляційного зв'язку за результативну ознаку обрано суму отриманого чистого прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь (грн.), а за факторні ознаки: X_1 – вартість валової продукції на 100 га с.-г. угідь (тис. грн.), X_2 – валова продукція на 1 грн. активів (грн.), X_3 – валова продукція

на 1 середньорічного працівника (тис. грн.), X_4 – прибуток від реалізації на 1 га с.-г. угідь (грн.), X_5 – валова продукція на 1 грн. витрат основного виробництва (грн.). В результаті розрахунку на комп'ютері залежності отримано рівняння множинної кореляції (1).

$$y_{(x)} = -58,9 + 0,40X_1 + 13,06X_2 - 0,06X_3 + \\ + 0,9X_4 - 43,86X_5. \quad (1)$$

З отриманої залежності випливає, що при зростанні обсягів продукції на 100 га с.-г. угідь на 1 тис. грн. та на 1 грн. вартості активів розмір чистого прибутку збільшиться на 400 та 13,06 грн. відповідно. Показник виробництва валової продукції в розрахунку на 1 працівника має обернений зв'язок з результативною ознакою, адже зростання витрат на оплату праці викликає збільшення загальних витрат виробництва, а, отже, і впливає на розмір прибутку. При отриманні додаткової гривні прибутку від реалізації продукції величина чистого прибутку зросте на 0,9 грн., що є закономірним і досить важливим показником. Із збільшенням виробництва валової продукції в розрахунку на 1 грн. виробничих витрат обсяг чистого прибутку зменшиться на 43,86 грн. Розрахований коефіцієнт множинної кореляції становить 0,883 і показує, що 78% зміни чистого прибутку у досліджених підприємствах зумовлено факторами, включеними у кореляційну модель. Для більш правильної інтерпретації взаємозв'язку наведених чинників з результативною ознакою із сукупності спостережень виділено окремо зв'язок між факторами у прибуткових і збиткових підприємствах, рівняння множинних кореляцій яких наведено формулами 2 і 3 відповідно:

$$y_{(x)} = -52,6 + 0,03X_1 - 15,31X_2 + \\ + 0,07X_3 + 0,7X_4 + 43,38X5, \quad (2)$$

$$y_{(x)} = -68,2 + 1,34X_1 + 169,8X_2 + \\ + 1,68X_3 + 0,93X_4 - 265,59X_5. \quad (3)$$

Таке вираження зв'язків дозволяє краще зрозуміти вплив факторів на формування прибутку. Так по прибуткових підприємствах валова продукція в розрахунку на 1 грн. активів має оберне-

http://visnyk.mnau.edu.ua/

ний вплив на результативну ознаку і показує, що із зростанням цього показника на 1 грн. чистий прибуток скоротиться на 15,31 грн. Причиною цього є те, що підприємства мають значний обсяг активів і сума амортизаційних відрахувань значно збільшує суму загальних витрат виробництва. Для збиткових підприємств таке твердження є протилежним, адже дана категорія характеризується низьким рівнем забезпеченості власними активами і неефективним їх використанням. Вплив рівня окупності витрат для обох груп підприємств є неоднаковим. Для першої групи витрати виробництва покриваються виробленою валовою продукцією і збільшення цього показника на 1 грн. вплине на зростання чистого прибутку на 43,38 грн. По збиткових підприємствах вартість виробленої валової продукції не покриває витрати і тому маємо обернений вплив цього фактору.

З проведеного дослідження видно, що на величину прибутку впливає ефективне використання наявних засобів, зростання величини доходів від реалізації та покриття усіх виробничих витрат.

Перехід на національні стандарти ведення бухгалтерського обліку обумовлює правову основу облікової політики. Тепер підприємства самостійно вибирають методологію ведення обліку та розподілу витрат, доходів від різних видів діяльності, методи нарахування зносу (амортизації) на активи, методи оцінки виробничих запасів. Тобто облікова політика підприємств впливає на формування прибутку, що пояснює отримання різного ефекту в майже однакових умовах господарювання. Саме завдяки цьому інструментарію важливе управління результатами діяльності аграрного виробництва.

Для управління прибутком не завжди можна розраховувати на сприятливий вплив зовнішніх і внутрішніх факторів. Серед досліджених факторів значну увагу необхідно приділити диверсифікації діяльності, що вплине на економічну стійкість підприємств, бо аграрне виробництво характеризується фінансовою нестабільністю протягом операційного періоду. Внаслідок сезонного характеру виробництва сільськогосподарської продукції визначення остаточних результатів можна зробити лише після

закінчення звітного року, але потреба в оперативному аналізі основних економічних показників залишається ще при здійсненні діяльності. На нашу думку, економічною службою повинен проводитись систематичний аналіз отриманих результатів за центрами відповідальності та визначення впливу на результати відхилень від встановлених планових показників за величиною отриманих доходів та сумою понесених витрат діяльності. Такий результат потрібно вивчати в розрізі господарських одиниць (підрозділи, цехи) або по видах продукції. Центральним в такому аналізі є співвідношення "сума понесених витрат — обсяг виготовленої продукції — розмір отриманих доходів". Важливим в цій залежності є перевищення останнього елементу над першим, вивчення відхилень за період дає можливість певним чином спрогнозувати величину прибутку та завчасно вплинути на нього через ряд економічних важелів: зміна каналів реалізації, регулювання цін на реалізовану продукцію, встановлення обсягів її продажу. В кінцевому підсумку ці показники вкажуть нам чи покривають отримані доходи суми постійних та змінних витрат.

Досягнення певних результатів в цьому напрямку можливе не лише через удосконалення систем організації та управління підприємством, а й за допомогою реформування механізмів економічного регулювання на основі удосконалення обліково-аналітичних і контрольних функцій. З цією метою значних результатів можна досягти, застосовуючи модель обліку за системою "стандарт-кост". Такий підхід забезпечить отримання оперативної інформації про відхилення фактичних показників від нормативних (планових). Завдяки інформації, отриманій при цьому аналізі, можна своєчасно виявити негативні тенденції, застосувати відповідні рішення та дії для управління прибутком підприємств.

Отже, в умовах, коли окреме підприємство не може вплинути на ринкові важелі, тоді дієвим способом задля отримання більшого ефекту може бути чіткий контроль за рівнем витрачання матеріальних цінностей. На нашу думку, обліково-аналітичні та контрольні функції слід розглядати як систему попередження, що забезпечує

раціональне використання наявного капіталу (його поповнення) та ефективний економічний розвиток усіх елементів відтворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. А.И.Костяев. Внешние условия и внутренние факторы сельскохозяйственного производства// Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий.-2003.-С.8-10.

2. В. Векленко, Е.Золотарева. Проблема устойчивости сельскохозяйственного производства// АПК: экономика, управление.-2002.-№10.-С.49-56.

3. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Черкащини/ Відповідальний за випуск В.П. Приймак, Н.М. Ступацька. Статистичний збірник.-Черкаси.-2003р.

4. Статистичний щорічник України/ За ред. Осауленка О.Г., Головко В.А.-К.:Консультант.-2003р.-663с.

5. Т.М. Ковальчук. Оперативний аналіз прибутку від реалізації продукції// Економіка АПК.-2003.-№7.-С.92-101.

6. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник)/ За ред. П.Т. Саблука.- К.: ІАЕ, 2000.-556с.

УДК 636.082.26

ПТАХІВНИЦТВО ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ПЕРІОД ФОРМУВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

***Н.О.Аверчева**, аспірант*
Херсонський державний аграрний університет

В умовах нерегульованого ринку птахівничі господарства опинилися в невигідному економічному становищі, оскільки їх економіка значною мірою залежить від вартості матеріально-технічних засобів, особливо кормів. Високі витрати виробництва стали причиною низької конкурентоспроможності продукції на ринку, що в свою чергу призвело до зниження обсягів виробництва, подальшого зростання всіх видів витрат і дефіциту обігових коштів. Крім цього, реформування сільського господарства, яке проводилося без достатнього теоретичного обґрунтування і врахування особливостей галузі і регіонів, призвело до формального підходу, простої зміни назв господарств без удосконалення виробничих відносин. Прива-